

ERINDRINGER FRA ANDEN VERDENSKRIG.

af Gunnar Th. Møller

Med en alder af godt 86 må man være taknemlig for at kunne se tilbage på et langt liv med mange erindringer... på godt og ondt, som det må blive for de fleste; og at ens gamle hjerne stadigvæk vil tillade at tænke tilbage til anderledes tider i den grønne ungdom med en præcision, som var det i går, må man også være taknemlig for, selvom det nok er nutiden der gælder. Historie kan man lære meget fra. Jeg har stadigvæk min gamle soldaterbog at holde mig til, så datoer og hændelser er sande nok.

Jeg er blevet bedt om at nedskrive lidt erindringer fra min soldatertid i Danmark i den første del af fyrrerne, en tid der prægede mig på mange måder siden hen, og som jeg aldrig vil glemme, og i mit senere liv som immigrant herud til Australien for over 50 år, og aldrig har fortrudt samme beslutning skal tilføjes, at det næsten har gjort mig mere dansksindet på mange måder, end hvis jeg var forblevet i DK. Man kan godt inderst inde have 2 nationaliteter, føler jeg, og mine er ikke i strid med hverandre.

En kort forklaring over min baggrund og opvækst må nu indskydes, for børns tidlige omgivelser gør meget indtryk på senere liv. Min far var skolelærer i en mindre landsby nær Aalborg. Da han tillige var medlem af hjemstavnsforeningen og grænse ditto og foruden meget interesseret i lokale dialekter, voksede vi op med meget patriotiske følelser for DK. Desværre døde min mor, da jeg kun var 3 år gammel, og min barndom derefter blev præget af en følelseskold stedmor, som betragtede vi førstefødte 3 som tyende til hende og de følgende 3 halvsøskende, og vor opvækst blev meget

hård. Jeg forlod skole undervisningen allerede som 11- 12 årig for at arbejde for anden aldrende del af familien på en gård nær Silkeborg, og her var der også meget arbejde at gøre uden megen løn eller frihed.

Med denne baggrund og en følelse af danskhed, havde invasionen af Danmark gjort stort indtryk på mig. Jeg var 17 år. Aldrig vil jeg glemme morgenen den 9.april 1940 på Silkeborg egnen. Jeg blev vækket af en dyb og kraftig summen; jeg for ud af sengen og så i luften et utal af tunge flyvemaskiner, der fløj meget lavt og i formation. Een fløj så lavt over mit hoved at jeg tydeligt kunne se det tyske mærke på den. Den danske radio var tavs, men op af dagen kom der så meddelelse over den fra Kong Christian X, at Danmark var blevet besat af Tyskland og befolkningen skulle holde sig rolig. Kongen havde overgivet sig med den klausul, at tyskerne sammen med Danmark kunne afbenytte vor vej og jernbanenet, havne og lufthavne i fællesskab med Danmark. Danmark beholdt eget militær, men med begrænsning af våben og mandskab. Det danske folk ville forblive under danske love og måtte ikke berøres af tyskere. Senere på dagen kom der besked om mørkelægning fremover.

Efter at være indkaldt og på session i februar 1941, søgte jeg ind som soldat og endelig kom indkaldelsen, at jeg skulle give møde ved Jydske Dragon Regiment i Randers den 2. november 1942 ved Train-afdelingen . Mit kendskab til heste må have været afgørende til hvilken gren i forsvaret, der var valgt for mig. Jeg følte dengang, at de fleste af mine soldater kammerater to be, nok 62 i alt, havde samme unge indstilling til et forsvar af Danmark..... på een eller anden måde. Opholdet i Randers blev kun til få dage, før vi blev forflyttede til Svendborg på Fyn. Tyskerne var åbenbart bange for en engelsk invasion af Jylland og evt. samhold med dem måtte forhindres. Da indkvarterings barakker i Svendborg endnu ikke var blevet byggede, blev vi indkvarteret privat på gårde i en 12 km omkreds af Svendborg, dvs. hver dag skulle alle mand møde op med deres heste, men ikke på hesteryg.... på et nærliggende vandrehjem, som tjente som midtpunkt for øvelser og træning. Her blev oprettet et feltkøkken og ved aftenstid kunne vi tage lidt brød med hjem tilbage til vore indkvarterings gårde. Jeg var alene soldat på min gård, og passede min hest, samme havde desværre lidt overlast under transporten til Svendborg og måtte senere aflives.

Omkring juletid 42 kunne vi endelig overtage barakkerne og hestestald. Nu mine tanker går tilbage, kommer jeg uvilkårligt til at fryse, selv her i tropevarmen !... for vinteren 42 blev en meget hård vinter. Vi boede på 10 eller 12 mands stuer, to etagesenge, intet varmt vand, og ingen bademuligheder, kun de lange cement trug til vask. Derfor også svært at vaske noget og få det tørt, så vi gik i lange tider i det samme undertøj. Vore støvler fyldtes efterhånden med søm, der gik igennem sålerne, så vi måtte forsøge at indlægge forskelligt til at tage de værste ubehageligheder. Hver tiende dag fik vi betaling, 50 øre pr. dag, som jeg husker det. De skulle dække udgifter til sæbe, barbergrej og cigaretter for de, der røg ! Desuden 45 øre om dagen for brug af eget undertøj og sokker. Søndags orlov var meget svær at opnå, da vi alle måtte lære at holde den blå uniform i tip top tilstand med blanke knapper, rent gevær og bajonet samt vel striglet hest og sadel. Man måtte helst ikke rejse, og fik man endelig orlov til Jylland, måtte man rejse dertil som privat og ikke i uniform. Der var også en khaki uniform, som brugtes til orlov østpå.

Medens infanteriet kun havde 3 mdrs. rekruttid, havde vi som dragoner 6 mdr., hvilken tid deltes mellem egne øvelser og pasning af hestene. Tidlig morgen kl. 5 skulle hestene først ses til, fodres og strigles, før vi ved 6.30 tiden marcherede tilbage til Svendborg for morgenmad. BESPISNING foregik

nemlig her 3 x dagligt, da barakkerne ikke var udstyret med køkken. Messen i Svendborg blev delt med artilleriet, som også var evakuerede dertil fra Aarhus og som boede i barakker andetsteds i byen. Jeg husker klart en morgen, hvor vi skulle spise morgenmad, men p. gr. af vor leder var vi 10 min forsinkede, så messen afslog at bispise os. Vi protesterede og slog ring omkring vor leder, som bad os afholde fra protest og det lykkedes ham endelig at få os ind senere på morgenen. Da vi returnerede til barakkerne havde vore befalingsmænd hørt nyt om mytteri og gav os stropeture for en halv dag. Kosten holdt os i live, men mange fik skørbug, også selvom vi blev tildelt brune vitamin tabletter, hvilket nok har været levertran

Flere officerer fra Randers forsvandt ved forflytningen til Svendborg, og vi lærte senere at vor ritmester drog til England, så det var småt med øverstbefalende. Derfor føler jeg også, at underofficererne ofte gjorde, som de lystede, under nævnte forhold. En speciel hændelse vil jeg hermed fortælle videre. Flere gange dagligt så vi selvfølgelig godt efter vore heste, de blev striglede, ofte under kommando, 1 2, 1 2, og vi fik ofte en kommando om at løbe hurtigt op på venstre eller højre side af hestene uanset om vi kendte hesten eller ej. For mig endte det en dag på denne kommando at modtage et mægtigt spark af en hest lige over højre øje, hvilket sendte mig på infirmeriet for to uger, og fra hvilket spark jeg siden hen i livet fik besvær med helbredet og efterhånden mistede synet på det ene øje. Men dengang blev uheldet ikke tillagt nogen større betydning, intet røntgen blev taget, der ville have vist at et pandeben var bøjet og bagved en forstrakt nerve og blodåre til højre side af ansigtet.

Sidst i april 43 var rekruttiden overstået for mig, jeg var nu menig. Vi blev fordelt til forskellige enheder, mange af os som oppassere for øverstbefalende i forskellige regimente. Jeg blev sendt til Bornholm som oppasser for obersten der. Jeg husker jeg ved rejsen, tog og færgebilletten allerede organiseret, blev givet 2,50 krone for kost over to dage undervejs, men måtte alligevel tage imod tilbud fra en venlig sjæl ombord færgen for en omgang havregrød! I Rønne blev jeg med to andre fra henholdsvis artilleriet og infanteriet indkvarteret privat hos en urmagerfamilie med to unge sønner (et venskab med denne familie voksede og mange år senere, hele 43 år senere, besøgte jeg og min kone, Rita, under besøg i Danmark, urmagerenken, som med det samme inviterede os til at benytte hendes feriehytte ved stranden, en utrolig gæstfrihed og skønt gensyn med Bornholm.) Mine to medlogerende og jeg spiste på et nærliggende pensionat, men ellers omgikkes vi urmagerfamilien på en særdeles hjemlig måde.

Situationen på Bornholm var således, at det tidligere Bornholms Værn var blevet opløst p. gr. af tyskernes indtog, og de nuværende 30 soldater var blevet sendt dertil fra forskellige danske militær afdelinger, og lå andetsteds i samlet lejr under ledelse af officerer og selvfølgelig obersten. Han boede på kommandantgården og jeg passede hans hest, som stod i stalden på rådhuskroen, og ellers hans have, når han red. Når han var borte var det mig tilladt at eksercere hesten og ride ud i den skønne Bornholmske natur og fra hesteryg f. eks. plukke kirsebær direkte fra vejtræer. Hvor skønt.

Tyske soldater havde jo besat Bornholm på samme måde som i Danmark, og havde hovedkvarter på Galløkken i barakker, ret nær vort depot. For mig er det nu mærkeligt at tænke tilbage på at være dansk soldat i uniform og til dagligt omgås eller møde tyske soldater, fjenden ... på gaden, på restaurant, om man en enkelt gang gerne ville nyde en øl og en dans, ofte med tyskvenlige piger, men for mig blev det kun den ene gang.

Den 29. aug. blev vi tre logerende kaldt ind til obersten og fik fortalt, at noget var i gære, da telefonforbindelse til København var blevet afbrudt, og han foreslog, vi holdt os `hjemme` afventende situationen. Tidlig morgen den 30. aug. fik vi oplyst, at den danske regering havde trådt tilbage grundet, at tyskerne havde skudt to danske sabotører, og vi var nu i krig med Tyskland. Jeg trak i civilt tøj og cyklede til rådhus kroen. Obersten foreslog os, at det bedste ville være for os at komme væk, de øvrige soldater i lejren kunne forsvare sig, men ikke en enlig. Jeg forlod kroen, men i næste øjeblik nær en portal over gaden, blev jeg holdt tilbage af to tyske soldater på motorcykel med sidevogn, og de arresterede mig. Kunne huske at have set mig ofte på oberstens hest. `Hvor er din uniform og gevær`... `tilbage hos urmageren`, og efter at have iført mig uniformen på ny, blev jeg transporteret og interneret i deres lejr. Her var mine to husfæller allerede tilstede. Vi opholdt os 32 mand i een barak, med tre etage høje senge, som jeg husker det. Som sild i en tønne, og det følte meget indelukket, så jeg erindrer, vi een efter een bad om adgang til toilet for bare at få frisk luft ind ad den åbnede dør. Vinduer måtte ikke åbnes.

Over de følgende 10 dage blev vi delt i 2 hold og sendt til at tømme vore depoter for uniformer, geværer, ammunition og andet, hvilket alt sammen blev læsset på lastbiler og kørt til havnen og bragt ombord tyske på landgangsbåde overvåget af tyske soldater med ladte geværer. Nogle prøvede at `svinge` ammunitionen lidt omkring, men gevær i ryggen satte snart en ende derpå. I aftenens mulm og mørke den 12. dag, så Rønneboerne ikke kunne se os, blev vi transporteret på lastbiler til havnen og fordelt på bådene. Ca. 13 reserve officerer og obersten blev taget ombord på en minestryger, som derpå sejlede i spidsen for os ud fra Rønne havn tidlig morgen. Vi var uvidende om hvorhen, Rusland, Tyskland eller hvor ... Senere fornemmede vi Øresund og blev klare over vor destination. På bådene med tysk besætning kunne vi bevæge os frit omkring blandt vore depotdele, jeg husker endog at en tysk soldat tilbød mig sin køje, medens han var på vagt !

I København blev vi sat iland i en meget indelukket del af havnen og i lukkede lastbiler kørt til Jægersborg kaserne, hvor vi så blev internerede sammen med livgarden for de næste 1 til 2 måneder. Under interneringen skulle vi deltage i øvelser med mere ledet af danske officerer, men medens mange af os godt ville være med til fysiske gymnastik øvelser og løb, var mange imod yderligere oplæring og soldater praksis, vi var ikke længere soldater, mente vi, ...Kasernen var omringet af tyske soldater, men det kunne lykkes fra tid til anden at udsmugle post til familie etc., medens breve vi selv modtog selvfølgelig blev censurerede. Jeg fik på ny tildelt arbejde med at passe livgardens heste.

I løbet af oktober 43 fik vi pludselig besked på, at vi ville blive hjemsendt, og de der tidligere var ved landbruget skulle melde sig. Mit civile tøj var tilbage blevet på Bornholm, men arriverede med tiden til mig, nystrøget og rent (uden tvivl takket være urmagerens kone) Så iført dette kunne jeg endelig med udstedt togbillet i hånden forlade Jægersborg og drage hjem til Jylland. Vi blev løsladt med 5 min mellemrum. Det gik op for mig, og mange andre, at hele denne soldatertid havde ikke ført til noget konkret i forsvar af Danmark, havde været et spild af tid, og selvfølgelig havde vi hele tiden været til ingen fare for tyskerne, de vidste til hver en tid, hvor vi var og til ingen fare for dem, nej, så var det noget helt andet med modstandsbevægelsen.

Uden penge, uden fagforening, havde kun kunnet finde ophold hos min ældre søster, søgte jeg ind til arbejde ved DSB i jan. 44 og i feb. 44 fik jeg forbindelse med modstandsbevægelsen. Jeg blev optaget i en gruppe, 5. kompagni i Aalborg, som mødtes et par gange ugentlig og lærte at samle og

behandle nye og langt bedre våben end i hæren. Tiden som soldat, veltænkende at jeg kunne gøre min del for forsvar af DK, havde været fuldstændig spildt, men med modstandsbevægelsen og nyere våben, vendte patriotiske følelser tilbage.

Min tid ved DSB under besættelsen gav mange minder. Den første tid som midlertidig ansat kørte jeg med togene mellem Frederikshavn og Aarhus som hjælp for togføreren. Jeg husker en nat med et godstog, vi var kommet mellem Støvring og Skørping og vort lokomotiv (ligesom alle fyret med brunkul) kunne ikke klare stigningen op til Skørping, så vi måtte frakoble det halve tog og køre dette op til stationen, medens jeg i bælgmørke og kun forsynet med olielygter skulle passe på at de efterladte vogne ikke løb tilbage eller et andet tog kørte ind i dem. Vi måtte også køre med flygtninge fra mange lande i lukkede godsvogne med enkelte tyske soldater til bevogtning, det var ikke spændende, jeg tror de blev taget til Vendsyssel, hvor jeg senere husker som dansk genindkaldt soldat efter krigen at måtte se efter.

Den 4. maj 1945 var jeg beskæftiget med rangering på eftermiddagsskiftet på Aalborg station, da vi fra omliggende bebyggelse fra fuldt åbne vinduer hørte BBC udsendelse til Danmark, at Tyskland havde kapituleret. Hurtigt kom jeg af sted på cykel for at mødes med mine modstandskammerater. Undervejs blev jeg standset af en tysk soldat, som stod vagt ved Eternitfabrikken. Han spurgte mig hvorfor folk rundt om syntes så oprørte og glade, og jeg fortalte ham grunden derfor. Jeg vil aldrig glemme det lettede udtryk på hans ansigt. Han forklarede for mig, at han skulle have været sendt til Norge i løbet af de næste par dage. Norge var jo endnu ikke inkluderet i kapitulationen. Min gruppe fik ordre til at besætte gasværket ligesom andre modstands afdelinger besatte elværket og andre vigtige installationer i byen for at forhindre tysk sabotage. Vi havde heldigvis ikke noget sammenstød med de tyske soldater, der marcherede til grænsen, hvor de blev afvæbnede af den engelske hær.

Nogle dage senere efter den tyske tilbage trækning, marcherede vi igennem Aalborg by og modtog en festlig hyldest af befolkningen. Det danske folk gav glædeligt udtryk for befrielsen.

Den 1. juni 1945 blev jeg genindkaldt til Jydske Dragon regiment. Vi fik uniformer fra forskellige lande, således husker jeg en Australsk uniform, men den var meget tynd og kold. Dernæst lange varme kapper, der nåede til ned på støvlerne, disse var fra Sverige. Af våben havde vi geværer, også fra Sverige maskinpistoler fra Finland, samt maskingeværer, husker ikke hvorfra. Undertøj og sokker måtte vi ligesom tidligere selv sørge for. Jeg gjorde tjeneste indtil 1. november samme år med at se efter de mange tyske forsvarsanlæg på den nordjyske vestkyst samt lejre for flygtninge fra hel verden.

Dette er et udsnit af mine erindringer fra besættelsesårene, som jeg husker dem.

Med venlig hilsen til Niels Ebbesens Venner

Gunnar Th. Møller